

**IOAN. PETRI || MAFFEII,|| BERGOMATIS,|| E SOCIETATE ||
IESV,|| HISTORIARVM || INDICARVM || LIBRI XVI.||
SELECTARVM, ITEM, EX || INDIA EPISTOLARVM || LIBRI
IV.||**

Maffei, Giovanni Pietro

Coloniae Agrippinae, Anno M.D.XC.

VD16 M 105

Historiarvm Indicarvm Liber Decimvs.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-64627](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-64627)

HISTORIARV
INDICARVM
LIBER DECIMVS.

T Nónius Acunia cum solen-
cere monijs & supplicationis
to magistratu(is fuit annus
Indiæ trigesimus secundus;
de more p̄fectoros, ad obti-
p̄sidijs maria destinauit.
Antonium Sylueriam cum nauibus longis
quaginta tribus, & Lusitanis epibatis nono
quibus erant fistulatores quadringenti, Ca-
bello vrere, atque omni clade vastare infula-
ri Sylueriæ, ad Arabici freti custodiam, re-
celsores quatuor, dromones duos, quatuor
attribuit. Oræ Malabarice, Didacum Sy-
lueriæ cùm duabus biremis, dromone uno, se-
p̄fecit. itemque alijs alia munera ex regi-
mentarijs delegauit. Ab ijs vario euentu
Antonij Sylueriæ precipuum decus inter-
fuit. Is, cum ea quam dixi manu profectus
Goa, Ciaulum tenuit. nde Rainelum Cambo-
tit infestus. Mahometani oppidum habent
genere quos Naiteas appellant. Campeltinus
cus, quattuor circiter a mari leucas, amnis
tortuolo, qui, propter tenuitatem, leviora
xat nauigia patitur. Ager circa, frumenti
ferax, multa insuper in lautiores dapes
alite; & incole, accipitrum genere, quos vi-
cones vocamus, aucupium scienter exerce-
dum, ædificijs è polito lapide, & multipli-
tu-

natione frequēs, non modō propter soli vberitatē, sed etiam propter opulenta Sinarum commercia, scatebat ea tempestate omnibus diuitijs, & egregiā bello iuuentutem iuxta in terrestres, ac natales expeditiones præbēbat Regi. Præcipuum tamē (vt in plana ac fertili regione) robur in equitatu, quo fermē cataphracto, more Persarum vuntur, & cum nulla pars corporis ad vulnus patet; tum ad feriendum hostem pugione præcincti equites, bina vel terna spicula gestant manū; & præter hæc, ex ephippijs arcus & pharetra suspenduntur. Sylueria ad fauces fluminis classe delatus, maiores naues cum ducentis armatis in sajō reliquit. Ipse caturibus cum cætera manu subiectus, Sursum oppidum, metu incolarum desertum, ex itinere incendit. ac Rainelani, tum agrestiū fuga, tum sumantibus rectis admoniti, quod mœnibus carent; ad amnis ripam, atq; ad omnes viarum aditus munitionib; raptim excitatis, maiora tormenta & militiū stationes opponunt. Inde in Lusitanos cū ingēti clamore ac tubarū sonitu appropinquatesshorifica vis telorū emissa: cæterū propter ipsā nauis giorū humilitatem nocuit nemini. Simul, ad prohibendū descensione hostem, equites prodierant citer quadriringenti. hos, præmissa fistulatorum cohorte, Sylueria, territos facili negotio intra oppidū repulit. Tum egressi in terram cæteri, submissis identidē ex arte corporibus vitabūdi, nemine prorsus amissō, ad ipsa tormenta succedūt; ac pede collaro, ardentibus animis ineunt pugnam: quam aliquandiu ancipitem oppidani fecrē, dum in arcto congregati, pro rectis ac focis egregie dimicant. Sed ad extremum valida impressione facta Lusitanus intra munitiones irrumpit: neque sustineri vlt;

tra

tra impetus potuit. pulsi è statione barbari, para-
cumanæ viæ faucibus captis, ex omni deinde suori
fugam capessunt. Sylueria victor, hoste prope in arcu
suos ignaros locorum ab inseguendo cohito fecerat.
stodijsq; contra subitos incursus ab continet. Lusit.
positis; diripiendi oppidi signum dat, in Mala
partes extéplò discurritur. nitidissima supp. Caleo
& præter pecunias, multum eboris nobilis modi
vasorum, & varij generis preciosæ mercis, medi-
est. Expleri quamvis audius præda miles, derati
si catures oneri ferendo fuissent. sed verum mobi-
ria, ne immodico pôdere mergerentur, ceq; & à f.
bus ac tectis iniici flamas, & hostilia tor-
exere omnia, in medium fluminis alueum, immi-
iussit. Ad hæc, naues incensæ viginti, & com-
vocant, multæ, mercibus & commeatu, que i.
materia in ædificationem onustæ. Neque ma-
trociter in villas, hortosque & sata sœnitio
raque, ut ne vestigium quidem existaret, i.
sumpsit. Ea clades omnem latè regionem
compleuit. & Lusitanus, victoria vius, im-
dem oppida vicina, Damanum, & Agazim,
cosque ignobiles complures quasi procello-
sit. Inde cum ingenti præda & magno ca-
rum numero, in Bombainum inlulum
fese: atque ibi, dum à Tanahensi dynasta,
exigit tributum, aliquandiu substituit. Hac
te ab Antonio Sylueria gesta. Eodem
Cambaix Rex, cum Nyzimaluco per pa-
gerebat bellum. ij, cùm è Ciaulanis maxima
bus agerent prædas, aduersus eam pestem
dani, a Pereria Ciaulanæ arcis præfecto,
dere opè efflagitant. ille cum paucis equi-
citibusq; inconsultè prouectus, multo manu-

paratiōes in hostiū copias incidit: & plerisque
ni de suorū amissis, dissipatis alijs, ipse trepida fuga vix
fle prope in arcem euasit. ob eam rem à Prætore Nonnio præ
cohorta factura deiectus, inq[ue] ordinem, haud leui apud
continet Lusitanos animaduersione redactus est. Interea
dat, in Malabaricæ regioni præpositus Iacobus Sylueria
ma super Calecutum perierat iussu Prætoris, uti coram com
nobilium modius ageret de conditionibus pacis; cuius haud
excuse mediocriter cupidum fese denuò Zamorinus ostē
miles derat. Vbi eò peruerētum est, immutato repente ani
veritudo barbarum, nouis aliorum foederibus illigatū,
ur, & à Societate Lusitana prorsus alienum offendit.
lia torta Ene impunita esset leuitas, ignem Sylueria tectis
ueum immitti, & oppidanos, qui ad extinguendum ac
& concurserent, missilibus è classe impeti iussit. vtrum
atu, que impigre factum. & incendiariæ ollæ in proxim
equem ma coniectæ ædificia, & è nauibus tela in concur
santem ignis oprimenti causa multitudinē mit
ret, atq[ue] rebantur: atque vti aridam simul & valentem ma
teriam flammæ occupauerant; deleri p[ro]ne tota
s, imp[er] vrbis potuit, si modò panulum adspirasset venti. Cæ
gazin terum per aeris tranquillitatēm præcipue stetit,
ocellu quod ne plus ducentæ ædes arderent. Inde Sylueria
populabundus, ad omnia maiorum fluminum o
flia nauium itationibus collocatis, quod è Lusita
na re imprimis erat, egregie obtinuit; ne quid eo
anno Malabaricæ frugis Mecam transuehi posset;
& Mahometani mercatores, exclusi temporibus,
imposita iamdudum in naues onera magno cum
decimento ibidem exponere; nauesq[ue]; propter hy
enem subducere sunt coacti. Hisce rebus peractis,
Sylueria, nouis ab Goa copijs auctus; Māgalorem,
et Narasinganā opulentum emporium, arcemque
emporio coniunctam, vi atque armis adortus, ex
pug-

pugnat. Prædiues negotiator eum locum hinc de
in potestate, is, cùm iam dudum lateret sub um,
Lusitanæ amicitiæ, occultum cum Zamoriæ capti
custerat fœdus; ac mutua collusione Calon daci
merces, cùm ius ab Lusitanis nauigandi impedit
set, suo nomine in Arabiam transmittetur, bia fi
uerat. Ea fraude comperta Lusitani capti
dum arcemque diripiunt; ad sexaginta mili per v
menta, & æris Cyprij, coralij, argenti viu, metu
reæ & bombycinæ vestis, itemque tormentum quæd
ueris, & varij generis commeatuum, quam trima
uigia pati poterant, auectum: ceteræ gazzæ, biliæ
ipfis tectis murisque, subditæ faces: quod si sum
absumi nequiuerat, ferramentis excisum, ascend
decim concrematæ: nihil in agris frugiferum suis i
la felix arbor in hortis relicta; multi mora
capti, aut occisi. Dynasta ipse, desperatus
cùm inter tumultum elaberetur; plumbum
traiectus occubuit. Per eosdem ferè menes
bus hæc in India gerebatur, in Arabico littore
vi motus exorti. Turcica mancipia duo, n
quidam peritus rei bellicæ, & Sofar Chin
ne, sed oriundus ab Italia, Quæstor Aegypti
mano præfecto per fraudem interempto, &
interuersa pecunia; cum militibus ferme
tis Suezium petunt; comprehensisque in co
nauibus, in Arabiam, expugnandi & obtine
deni causa traiiciunt. Castris loco idoneo pro
maior in dies multitudo ad famam bellorum
spem, è vicinis regionibus affluebant. Indi
quintum iam mentem tormentis Adem
quaterent; & intenta custodia commen
tent; Lusitanæ demum classis aduētu deter
Hector Sylueria ducebat; irrito incepto

ne discedūt. & Sylueria, circa Aromata promotori
et sub um, onerarijs aliquot haud incruento certamine
capris, postremò Adenum accessit: liberoque men-
di im-
Calet dacio abusus, Regi nuntiari iussit; sese, cognito vr-
bis discrimine, sine mora, ne Turcæ pedem in Ara-
ttere bia figerent, instructis egregio milite nauibus, ad-
captum uenisse, paratum prælio dimicare; Turcasque inde-
ta manu per vim expellere; ni sponte ipsimet, eo perculsi
i viu metu, abscedere maturassent. Dein pluribus exse-
rmétau quēdo, post occupatam à Turcis Aegyptum, & fini-
quātūs Adeno terras, quātū ab immāni & inexple-
bili gente periculum vniuersa instaret Arabię; ac
simul in posterum Lusitanas opes & auxilia polli-
cendo; Regem & recenti obsidione fatigatum, &
suis in præsentia dissidentem rebus, haud magno
negotio perpulit, vt aliorum exemplo in Ioan-
nis Tertij fidem solenni cum iureiurādo veniret.
Foederis conditiones fuere, vt Adenicis nauicu-
arijs insititoribusque, omnes in partes, vna Meca
excepta, commeare liberum esset; Regemque ac re-
gnūm Lusitani, quoties tempora exigerent, ab ho-
tibus tuerentur. Rex Adeni vicissim, Lusitanis
Regem patronum ac defensorem agnosceret; ciq;
tributi nomine in singulos annos dena serafinum
millia Armuzianæ monetæ persolueret. In has
maximè leges iuncta societas; & serafini millequin
genti exemplō ab Rege curati ad coronam au-
ream Ioanni in Armuzia vrbe fabricandam, quæ
stipendij primitiæ in Lusitaniam primo quoque
tempore mitterentur. Ceterū profecto inde Syl-
ueria, barbarus metu solutus, ad ingeniu redijt, &
coalitā nuper amicitiam, ac foederum ius, inexpia-
bili facinore violauit. onustā pipere nauē Lusita-
nam, quæ in Adeni portum secura decurrerat; cœ-
cus

cus auaritia, & vetere in Christianos odio, uentam repente diripi, & Lusitanos omnes que ea vehebantur nauis, quiq; in Adeni empi viros relicti ab Sylueria fuerant, per summum naviari, & interfici iussit, magnamque sibi possumā eo scelere peperit. Cūm hæc cis Comonotorium fierent; in Molucis insulis hoc se habebant res. Euersam ab Garzia urbem, adiuuante Castellano, haud magna mole, ni impo è lignea materia folijsque, refecerant: & functi Almansoris locum suffecerant adole na cōlum (quo nomine, quibusue parentibus, illudam peditur) is dum ad puberem perueniret, anima tutela regni penes Radem erat Cácilem, compdem insula Castellani exstructum iam ante vacuatio ad portus fauces propugnaculum, mitstar, vallo & fossa munierant. Cæterū eorum itis bellatoribus ad cētum ferme varijs redditibus, cum alijs, vt in tam longinqua regione, ficultatibus, tum paucitate maximè labori muni. Eadem Lusitanos quoque premebant incommoda luc colonijs emporijsque aberant propius: leis demortui Regis liberos omnes (vii monstratum est) obsides insulanorum fidelios intra arcem habebant. Sed huic loco opportunitati, hominum industria, & publica diū decretat, siquidem neq; à Malaca iam dñque ex India, quasi nullæ iam essent insulae, quicquam vel in supplementum, vel in ta, vel in stipendia militum aduehebatur; in primis eam negligentiam demirante Arc & Georgius Castrius à præfecto Menelio dā insulā missus, vt in eo emporio, quod

diocesis erat contributum, pecunias mutuas ab
Lusitanis, qui ibidem negotiabantur, & militares
viro aliquot Regis nomine sumeret; spernētibus
iussa mercatoribus, nihil omnino impetravit; ac
per id ipsum tempus Tidoreses pauci admistis Ca-
stellani eadem loca petierant ad solicitandos po-
pulos, atque ab commercio Lusitano auertendos.
in circulis cōtibusque magnitudinem Castella-
ni imperij viresque iactando; Lusitanæ verò ditio-
nis fines & copias eleuādo verbis, & vtraque reg-
na cōparando inter se; haud paruos ad præoptan-
dam potentiorum amicitiam in ea gente motus
animorum fecere. Castrius æmulos ac seditiosos
comprehendere casso labore conatus, Ternatem,
vacuus nummis & commeatibus, desertissimo co-
mitatu reuertit. Ita Menesio quoque, in magna re-
sum inopia, fluxaque gentium fide, ex omni nume-
ro paulo plus centum & triginta Lusitani supere-
runt. Deleri à barbaris vtraque natio potuit, si cō-
labori consilio ad facinus conspirassent. Sed sordi-
niciem præceps, ad tutelam publicæ libertatis in-
tautum, adeò distrahebat animos, vt discordes in-
fensiique inter se, domesticis certaminibus exter-
na fouerent arma. Ab Lusitano Ternatensis; ab Ca-
stellano Tidorense iamdiu stabat; porro ad Terna-
ensem Bacianius, incertū quas ob causas immuta-
ta in successorem Almansoris voluntate; ad Tido-
rem Catabrunus Geilolij regni procurator, pue-
ro admodum eo quoque Rege, le adiunxerant. in-
ter vtranque partem, ducibus Europæis minuta
prælia serebantur. Sed ex omnibus maximè bellū
ciebat Geilolius, spe concepta inter eos tumultus
imperij proferendi; cuius rei facultatem quietis

Ee

rebus

rebus cernebat nullam. Mauricæ sunt aliquæ
sulæ, de quibus ante dictum est. Morum vulgo
nem eum tractum appellant. Harum parva
singuli obtincent Reges, quod in primis opa
ta est terra, mutuò sele inde pellere condic
res, ad euertendum Tidorem, ne receptum in
mulis daret is locus, aditum denuò Lusitanis
ruit. Quippe in eam ipsam expeditionem, Ternatenium inuaderet, Rades & Geilolim
sua vterque classe in Mauricas profecti, Ca
nis adsumptis circiter quinquaginta, Tidore
vrbem arcemque cum imbelli plebe, &
dio Castellanorum haud amplius quan
reliquerant. Ea re comperta Menesios,
stis arce Gomezio Ario concedrita, ce
viginti Lusitanos eduxit: adiunctisque Ara
Bacianij auxilijs, per speciem occurritis
nauibus, cum à Ternate soluisset, repente
ré flexit iter. & copijs bipartito in terrā et
vrbem & malè munitā, & defensorib⁹ per
primo impetu cepit. Oppidani cum regu
si, vrbis iterū direpta & incensa. Inde ad C
enos, qui se se in arcem vrbē capta receper
à Menesio codicilli, cum clementi adhorta
vti iterū suarum statū agnoscerent, capti
tera per bellū ablata redderent; & incolas
cum suis rebus abirent; neu barbaricum in
sperti ultra Christiano sanguine patrem
si Cæsarem respicerent, gratiorem illi ha
lenitatem in disceptando, & animi re
rebus, improba partium studia, & perti
bello extrahendo, futuram. Ad ea fero
responsū à Castellanis, dein, vbi admone

ta scalasque videre; Fernandus praefectus, accepta fide, ad colloquium prodijt. In eo colloquio, post multam altercationem, denique pax ita conuenit. Castellani, captiuos & cetera ablata Lusitanis cum fide redderent. inde ad Zamafum oppidū orę Mau rice cum suis rebus abirent, nullas preterea plage illius adirent insulas; neu quā eius mercaturæ aut negotiationis partem attingerent. Ternateni Regi creptam paulo ante Maquienum insulam restitueret; neu illi, neu Bacianio, aut alijs Lusitanorū socijs arma inferrent; nec Tidorensem, aut Geilolum, ceterosue illorum hostes, vlla iuuaret ope: sed ibidem quieti responsum ex Europa super commercij controuersijs, vt cum Ignatio ante conuerterat, exspectarent. Menesius naues ijs præsidiumque Zamafum vsque præberet; neu Castellanos, Tidorisue aut Geiloli Reges dein lacefferet bello. In hasce leges iusfirandum vtrinque exactum: & datis qui prosequerentur, Castellani Zamafum sine mora transuerteri. Sub hæc, Tidorenzi quoque Regi data pax, & instaurandæ rursum vrbis potestas facta, cum eo vt Ioanni certum quotannis tributū penderet, neque Castellanis in postcrum, alijsue nationibus contra Lusitanos adesset. Additum etiam, vt Lusitanos aliquot haberet apud se, ad gentem Europeis institutis & moribus imbuendam. Per hunc ferè modum compositis in præsentia rebus, adulta iam ætate Boahates intra arcem emoritur. Neque absuit veneni suspicio, in Aroeziū vulgò collata, quod vereretur (vt est solicita omnis ambitio) ne maturo ad imperiū adolescentie, dominari postmodū ipse desineret. Suffectus in boahatis locū german⁹ frater, natu minor, Aialus. Iverò vt sibi tandem aliquando restitueretur, summa

Ee 2

ope

ope orare infelix institit mater. sed apud fin
aures nihil ea deprecatio valuit. Aroezius, con
nuadi imperij cupidus, obstabat in primis fer
batque in ea re cum Menesio, quamquam aliquo
grauius eidem infensus, cum alias ob causam
verò, quod Cacilē Vaiacum, è primoribus vnu
plus & quo fouere, sibi que palam anteferre va
tur, quæ res non Aroeziū modò prorsus al
uit à Lusitanis, sed etiam ipsi Vaiaco exitium
lit, quippe, non ferens emulum Aroezius, fidelis
mùm criminibus hominē insectari capiti de
iam, cum parum criminatio procederet, ne
uiso capiti aperte moliri. Vaiacus, cum se imp
. opibus aduersario cerneret, vndique insidijs
titus (quod vnicum erat præsidium) in arcu
Menesium cōfugit suppplex. Verū ne ibi que
tuto esse licuit, inclusum, Aroezius, quasi in
cum & facinorosum, exemplò ad supplicium
Menesio expetiit. Menesius, cum neque Aroe
exacerbatum, & amico inopi afflitoque co
tum vellet, suos in consilium vocat. Ibi dum
tentijs certatur, Vaiacus interea, metuens per
modū noxæ dederetur inimico; se p̄cēle
peratione è turri p̄cipitat. Huius viri im
Menesium haud mediocris inuasit mox. Au
sit ad iras acuendas, parua dictu res; sed qua
gentibus magnos animorum motus exciverunt
titam è Sinis paulo ante scullam (vt sit) Me
habebat in pretio, hanc extra muros forte p̄
tem, oppidani aliquot ex insidijs occidere. Cu
occidendi fuit, partim praua religio, quod Am
meticis & Iudaicis addicti superstitionibus
pecudem vulgo exsecrantur; partim etiam nra
Menesij ipsius; quem id peracerbē laturum est.

norabant. & sanè maior quām pro re dolor hominem pupigit; ac proinde quām intentissima habita quæstione, a finem eius culpæ comperit Cacilœ Vaiduam, qui & princeps tum erat sacrorum, & Aroezium Regemque ipsum arcta affinitate attingebat. Hunc, nulla vel personæ, vel a finium, vel publice quietis habita ratione, in arcē arripi iussum, Menefius in carcerem condidit. Vulgata dein re, concursus ad Menesum factus ab Aroezio & Primoribus ciuitatis; quorum vel auctoritate, vel precibus vtcunque placatus, acceptis vadibus Vaiduam è custodia emitte imperauit. id ministerium Petro cuidam Fernando mandatum, infimæ fortis homini; qui, vt est procax hominum ingenium in alienis miserijs, inter soluendum Vaiduam, os eius ac faciem, frustra quiritantis ac diuinam humanamque implorantis fidem, petasone pingui perunxit: qua ille contumelia adeo accusus est, vt lacrymas non teneret. Producto dein ad arcis portam, præsto fuit honoris causa Aroezius cum magistratibus, & magno ciuium numero. quos, Vaidua, suam fortem miserans eiulansque, cùm appellaret, aruina succulenta madentibus genis; Lusitani quidem adstantes, ingenti sublato cachinno, vrbanum Fernandi factum efferre laudibus: at verò Ternatenibus, ad eam deformitatem lacrymæ pariter obortæ: atque ita superbū & indignum id ludibrium visum est; vt nisi arx atque tormenta ceruicibus imminerent; arma extemplo capturi, iniuriamque summi apud eos antistitis vlturi haud dubiè fuerint. Sed præfenti metu ac dira necessitate coerciti quieuere. Vaidua, ignominie ac doloris impatiens, voluntarium sibi in aliquot annos consciuit exsiliū:

ac vicinas interim insulas cum quārimonistis
testationibus obeundo , gentem vniuerlam
tra Mahometis contemptores omni arte so-
renon destituit. At vero Ternate , incolis una
superque irritatis, longè etia atrocior ad em-
rando omnium animos cōsecuta res est. Imm
cem, vti supra demonstrauimus, & pecunia de
meatus penuria erat ingens. Inde milites cu
bernis atque ē macello alia atque alia, vt fa
præsentibus nummis, interposita fide coemeret
ac postea soluēdo non essent; concursus a p[er]f[ect]is
expostulationibus ad Aroeziū fieri cōp[er]tus
quando Lusitanos neque in ius vocare poterat
que ad satis faciendum creditoribus cogere
relicuum erat vnum; annonam in vrbe comp[ar]a
iussit. Ex eo Menesius milites increpare, quod
rum improbitate atque auaritia, nihil iam ve
prostaret. illi contra , in Menesium Pratorum
Indiæ conferre culpam; ac simul ferociter
dium exposcere. Cūm nihil eiusmodi alterna
ne p[ro]ficeretur, & inopia cresceret in singulō
Gomeziū Ariū ad cōquirienda cibaria can
matis aliquot insulā peragrare placuit. Hanc
gē ab vrbe Ternate vicus est, Tabonam appella
Eò progressi pauci ex Ariū comitatu, qualia
pulandum, non ad precandum venient; in
des irrumpere, cibos efflagitare; si mora fieri
vim egerere. Cūm maior quam pro numero
co audacia esset; non tulere diutius insolentia
incole: arreptis que sors obtulerat telis, lumen
minis detergere a rapina institerunt, inde
iurgijs orta: & Arius procul clamore suorum
dito , ad opem ferendam & sedandum tumidum
accurrit. Neque segnus, ac maiore cum mag-
nitate

uit præses loci, vir egregiè fortis: accensisque ad
iracundiam animis, cùm nihilominus in temera-
rio incepto Lusitani perstarent; pauci à multo plu-
ribus circumuenti, multis acceptis plagis, qui-
dam etiam armis exuti, in arcem ad Menesium
euertuntur. Horum conspectu & vociferatione
ostentantium vibices, & fœse fustibus indignum
modum acceptos ab agresti plebe querentium,
commotus haud satis cognita causa Menesius; per
ram, autores eiusmodi facinoris ab Aroeziō po-
lulat. graues additæ minæ, ni exemplò dedan-
tur. Aroezius, licet malum id sibi met Lusitanos
contraxisse non ignoraret; tamen vrgente metu
inuitus obtemperat. Tabona citati præses & duo
è primarijs, Menesio sine mora sistuntur. è qui-
bus ille duos præcisis manibus domum remisit.
Præsidem verò brachijs post tergum reuinctis,
in littore destitutum, ferocissimis duobus mo-
lofis obiecit. quorum impetum ac dentes, va-
ria corporis declinatione, aliquādiu frustra euita
re conatus; horréte supplicij foeditatem effusa ex
oppido multitudine; circumspicere primò cepit
fugā: dein, cùm terrestres omnes exitus milite ob-
fessos cerneret; in mare se (quod supererat vnū) ad
incertam spem salutis immisit. neq; canes, quippe
iam inescati, ab inseguendo abstinerent. pedibus tan-
tum nanti, pone cùm adhærerent; dolore ac despe-
ratione in rabiem actus, repente se se conuerit;
dencibusque, horribile dictu, certare cum belluis
institit: atque ad extremum, vnius aure mordicus
apprehensa, cùm iam sanguis viresque defice-
rent; moribundus, molofium vnā secum ad ima
deraxit. Atrox & inhumanum id pœna genus
haud immerito visum, eo magis quod Lusitano ex

patrijs institutis ac legibus gloriari licet; n
gétium in homines dánatos mitiora exerce
plicia. Et Aroezius eo facto, ad implacabile
sij aduenarumque odium efferatus, de colle
medio Lusitanis pariter & Castellanis agn
pit. Ac per fideles primū internuntios plac
Catabrunū facile adduxit, vt simulatque or
Ternatē Lusitanos audiret; Castellanos ips
sim ab Toloco ad Geilolum allectos, ad ver
terficeret. Additum magno vtriusque con
sublatis peregrinis, regulū vterq; suum nec
regnū inuaderet. Hisce de rebus dum occula
lia inéuntur; atque ad fraudem, quando in ap
spes non erat, tēpus & ratio exquiritur; int
erim cōspirationis ad Menesium deferunt
per summam dissimulationem Aroeziū
(vti solebat) accersit, itemque ex Aroeziū
quos ille in sceleris communionem ascicu
cipuos duos, Tamaranum & Boitum: quoniam
iudicijs capitalibus, ille rei maritime pra
separatim interrogati de coniuratione, pri
tis constanter negabant: dein tormentorū
terrore, seriem totius rei sine cunctatione
sere. Hoc tanto periculo Menesius iactus, dum
de consilij sentētia Aroeziū, in elato lugere
principes viros moris est) toto spectante
securi percussit. Reliqui duo quo genere le
rint, incertum est. Eo casu perterriti primi
bis, ad locum natura munitum, cui Turonū
simul cum Regina, liberisq; & coniugibus
rūt. Inde Regina denuo per legatos Aliajū
Menesio summa ope repetere aliquandiu per
rauit. Postremò, vbi clausas aures frustra
perspexit; Aroeziū exēplo venale quicquid
17-

ad urbem deferri vetuit, adeò ut pene obfessi non
modò penuriam, sed etiā famam Lusitani sentirēt.
Interea Cōſaluus Pereria successor Menesio desti-
natus, cūm dies aliquot Malacæ ex itinere substi-
tisſerit; idoneam noctis tempestatem, in Borneum
traiecit; pacemque & hospitium cum Rege liben-
tissimo instituit. Ea insula est per ampla. ducentas
circiter & quinquaginta leucas ambitu colligit.
Mahometem colunt populi: carnibus, oryza, & va-
rijs alimentis abundant; & super hæc, laudatissi-
mam caphuram, & primæ notæ adamantes, agallo-
chum; itemque apprimè expetitum vicinis genti-
bus factitijs vini genus, quod patrio vocabulo tam
poi dicitur, cum veste Cambaica, ære, argento vi-
uo, rubrica miniove permutant. Portus & oppida
numerant multa: sed præcipua nobilitate Borneū
regia est vrbs. hæc nomen fecit insulæ, lateritijs
mœnibus, & sumptuosis ædificijs mirum in mo-
dum exulta. Inde Pereria Ternatem delatus, per-
turbata omnia; Lusitanos, macie ac fame luridos
ac deformatos offendit. Accepta dein præfectura,
Menesium ab Reginæ oratoribus pro atrocitate fa-
ciorum dolenter & grauiter accusatum, in custo-
diam dat. habitaque ritè quæſtione, sicuti à Præto-
re Nonnio in mandatis habebat, testata omnia cri-
mina, & litteris consignata, ipsumque Menesium
vinclatum remisit in Indiam. Tum, iustè ac leniter
agendo cum incolis, Regemque puerum laxius &
liberalius habendo, Reginam & ceteros profugos
cum omni rerum copia ad urbem reduxit. Simul
etiam arcem (quippe alicubi aggere tatum exstru-
cto murus & propugnacula deerant) absoluere ag-
gressus est: quam rem quo enixius ipsimet oppida
adiuuerant; cūm solenni iureiurando palam Re-

Ec 5

ginæ

ginæ promisit; ædificatione absoluta, se se ostim ei filium incolumem fide optima reddim. Post hæc, ad Lusitani Regis negotia procurari & prohibendum mercatura militem, toto per incubuit. Neque solùm editio graui, vni Menantea, cauit, ne cui præter ministros regios here cū incolis liceret; sed etiam circummissio fitore, mensuras omnes atque stateras è primis ablatas aut concremauit, aut fregi. præterea caryophylli partem eius quod sibi que iam emerat, pretio dominis persoluto, giam apothecam conuendum curauit, loacerbissimū accidit Lusitanis: militia quippe nia perosi; verito commercio dudum affluere coemptisque frugibus, tanquam serpentes ris, incubabant. Ante alios Fernandus Lupus Episcopo (vicarios tum, sacerdotes enim vulgo appellabant) qui cæteris exemplum disciplinæ ac sanctitatis deberet esse; interfisi negoziacionem, & ereptum e fauicium quæstum, pati nullo modo poterat. mus huic Vincentius erat Fonseca, vir feliç ac turbulentus. Atque hunc quidem, Prefecti repta occasione, quod exigenti vigilias cæferocius & contumacius repondisset; in coniecit. Verùm cæteros ex eadem factione cendi, haud æquè expedita erat ratio: quippe plures, & paratos ad facinus; & incolarum tolli edictum pariter expediret, opibus ac subnixos. Hisce rebus elati pleriq; milites, arcem præfectumq; deserere, ac partim ad lanos, partim etiam ad Mahometanostram cogitarūt. dein, veriti, ne si adeò aperte animos, periculū affinibus ac liberis in luta

relictis crearent, sibiique receptus à tam præcipiti
consilio non daretur; statius ac satius fore statuū;
per ipsos met Ternatenses exitium necemque præ-
fecto moliri. Nec mora. mutuis adhortationibus
inflammati; non modò plebem, sed etiam magistræ
aus, atque adeò Reginam ipsam in præfectum ac-
cendere. Venisse nouum ex India non hospitè aut
amicum; sed dominum ac tyrannum: qui, dū à Præ-
tore Indie, & regijs Questoribus gratiam ineat;
gradumq; sibi ad opes & imperium truat; aliorū
omniū rationes & commoda negligat: & inquisi-
simis edictis, contra naturæ & gentium iura, totū
commercium interuertat. Neque verò blanditijs
& fucata eius comitate decipi se patientur. Simul
arque arcē absoluere, certum esse illi, non Regē
modò è custodia nullo pacto dimittere; sed etiam
Reginam ipsam vnā cum proceribus repente com-
prehensam, in eundem carcerem includere; quō
pluribus obsidibus obnoxios ad omnia sibi habe-
at insulanos; nec tantum alimenta subtrahere, vt
antea, sed ne hiscere quidē in posterū audeat quis-
quam. Ni talia machinantem occupent è medio
tollere; non modò grauia fortunarum damna; sed
etiam teterimā hand dubiè seruitutem omnibus
imminere. Hæc, & alia eiusmodi, quæ in tali re pra-
ua cupiditas & malitia suggerebat; secundis auribus
cum à populo, tum à Regina in primis accep-
ta. ac lata mulier, quicquid irarum ac simultatū cū
alijs fuerit, totum id in ipsos vertisse Lusitanos;
tam præclaram occasionē vlciscendi acceptas in-
jurias, delendiq; gentem insociabilem, è manibus
elabi passa non est. Vocatis ad concilium affinibus
amicisque, demonstrat; agitatos partim conscienc-
ia scelerum; partim intercepti lucri dolore Lusi-
tanos,

tanos, capitali inter semet odio dissidere; an
fius maximè præfecti necem omnibus vomi-
tere. Collata in eos à Boleife coniuge de-
dextrasq[ue] iunctas & hospitij sanctissima
memoriam reuocat. Pro ijs quā male re-
gratia, reputare apud se quemque iubet. Vi-
ta functo Boleife, paruulos liberos fraud-
cem abreptos; s[ed] se ἀgrē ex impiorum manu
lapsam, relicto solio, vagam inopemque
tolerasse vitam; maiorem natu filium, vt p[er]
ad capeſſenda regni gubernacula pubel-
perit, veneno sublatum. hunc, qui ſibi affi-
perfit vnuſ, per quotidianos dolos & calli-
ſtrationem in custodia detineri: ad h[oc], i[psa]
randas contumelias, & inaudita poſt homi-
moriā in ſontium supplicia cruciatusque
memorat. Hortatur, quandoquidem ipſime
tani ad facinus adeo glorioſum inuitent,
tras quodammodo porrigant; ſeſe ad ty-
interficiendum ingenti animo parent. Vi-
belluam, adiuuantibus vel certè appro-
inimicis, in ipſo cubili mactarint; tū ſubu-
ſubſidijs, quæ in tempore ſint affutura, oculi
intestina rabie lupos ad vnum omnes co-
arceque occupata, & excuſſo impotentia
minatus iugo, innoxium Regem orbē par-
uibus, vrbi tandem aliquando reſtruam.
magni negotij ſuit cunctos in ſententiam de-
re; quippe Lufitanis & natura cultuque diſ-
& publice dudum infenſos, & proprijs
damnis atque offenſionibus irritatos. Cui
tim in id operam ſuam deferrent, dies re-
dæ condicitur. Interea Regina ad omnem
onem auertendā, officia in præfectum imponit.

operas in arcis ædificationem vltro suppeditare; hortari ut munitis perficiendis insistat; scilicet quod sibi optatis vnici filij amplexibus quamprimum perfui liceat. Vbi destinata affuit dies; delecti viri tum in Mahometis fano sub arcem, tū etiam in proximo loco, eoque densissimo, clam in insidijs collocantur: qui vbi ē turri signū editū sit, exēplō per inchoata vel intermissa opera in arcē irrumpant: dein cōjurati cum gladijs, ijdē ferme qui familiariter ad Regem itare consueuerant; circa meridiem de more intromissi, ad intimam turrem sine vlla interpellatione perueniunt. ibi cum Rege collocuti, simul expeditum ferrum; & colligunt animos. Maximē opportunum erat diei tempus: custodibus ac ministris, vti solebant, meridiandi causa dilapsis; & præfecto per summam securitatem intra cubiculum quiescente. Vnus Vincētius Fonseca vincētus vigilabat in proximo. Is, & corporum motibus vultuq; confuso rem haud obscure coniectans, cunctantes harentesq; nutu ac verbis instigando perpulit tādem, vt in cubiculum præfecti impetum facerent. Ergo strictis gladijs hortati inter se, alij fores effringunt; alij gypatos arundine intertexta parietes, calcibus prorūunt. Pereria, arreptis armis cūm se se acriter defendisset ac diu transfixo denique duobus iictibus pectore, moribundus occumbit. Interea qui sub arcem in delubro latebant, gestientes cupiditate cadi sanguinis, non exspectato signo teneri nō powerunt, quominus in prætereuntem fortè Lusitanum irruerent. Eo argumento, nec non clamore ex præfecti ædibus vociferantis ancillæ, patuit fraus. Tum excitati Perereria famuli aduolant: ad amā vocatur: atque, vt in communi metu, ab

vtrius-

vtriusque factio[n]is hominibus ad turrem empl[em]o concurritur. ibi, mira celeritate, ante signum ederent percussores oppressi partiduntur; partim è muriis fenestrisque felipes dant. Ab Lusitanis, vt in re trepidam portæ; & pro mœnibus, & propugnaculis stationesque p[ro]ane serò disposita. Ac permodum eo die seruata non arx modo; sed Pereria excepto, vita omnium ac salus; et profecto Dei benignitate, credo propterea futura postmodum in ijs locis Christiam consuleret. Sub h[oc], inter Lusitanos de fute, vti consueuerant, ingenti contentione tum est. Atque ad extremum, admittente V[er]a per seditione ac tumultum, præteritis ijs habenda erat ratio more atque instituto m[od]i vinclis eruptus Fonseca in locu defuncti exemplo sufficitur. Ab hoc, tamersi non tantum luntate, quām vi, quod alioquin ex omnigione commeatibus arceretur, commodectum est nihil, quām quod expostulante Aialo filium reddidit. Ceterū, militia, glæcta disciplina, & contemplo Ioannis liberam negotiandi potestatem atque lucis Lusitanis indulxit. Et ipse postmodum apud Prætorē accusatus (incertum quibus artib[us] niū criminū & flagitorū impunitatem) est. Aialo regnante, nihilo quietiores, quiescere suere. Quippe dum seuerius exercebatur & à magistratibus ceterisque, quos ad eam publici peculatus pauperant, acrius racione poscit; principum sibi odium simultate effundit. ij probabilem nocti materiā crimina posuit. per eos fortè dies vagi ad rapinam aliquam.

ab agrestibus interfecti fuerant, eius cædis cul-
pam in Regem conferendo, aliasque comminiscé-
do calumnias, Fonsecam adduxerunt, ut insontem
Aialum vi atque armis pelleret regno, eiusque lo-
co Tabariam spurium substitueret, è stirpe regia
minimum natu. Ea res multitudinis animos vehe-
mēter offendit: ac vulgo Fonsecæ diras omnes im-
precabantur, atque etiam è Lusitanis nauarchis mi-
nimè deerant, qui cum eo palam exercent ini-
micitias, & indignam Consalui Pereriæ necem, a-
missamque propemodum arcem, & summa iniuri-
a occupatam ab eo præfecturam exprobrarent.
Ita, domestico simul & externo sollicit' metu, per-
què omnibus adeò diffidebat, vt non die non
nōcē arma deponeret, nihil ab ullo porrectum,
nisi sinistra acciperet manu, quid alteram ad
stringendum gladium expeditam haberet; &,
quod in conscientia magnorum scelerum acci-
dit, umbras horreret. Interdum etiam, congres-
sus hominum vitabat, ac lucem; & in solitudi-
nem abditus; statum rerum suarum tacitus apud
se deslebat. Eò libentius de successoris aduentu
nuntium accepit (is erat Tristanus Ataidius) ei-
que sine vlla tergiuersatione claves arcis & gù-
bernacula tradidit. Hoc præfecturam gerente,
haud contemnda occasio amplificandæ in eo
tractu Christiana religionis affulxit. Momoia est
vrbs in Moro. Simulacra colebat gens, atque in-
de Mahometani quotannis prædas agebant. eam
iniuriam & calamitatem querenti Momoiano
dynastæ, Consaluus Velosus, qui tum ibi negotia-
batur, spē fecit, si Christiana suscipere sacra in ani-
mum induceret; auxilium cōtra eas incursionses à
Lusitanis impetrandi. Haud aspernatus conditio-
nem

nem barba rus, auctore Consaluo legatos ad
dium mittit. ij, dies aliquot à præficio con-
habiti, sacro fonte abluuntur: dein mun-
culti ac Lusitano vestitu ornatuque; in per-
reuecti, plenam promissis legationem quan-
renuntiant. Ille, tam latè successu, magnan-
duciam erexit, Ternatem exemplò contem-
bi iuncta cum Lusitanis amicitia; magnifica
copia loci apparatu, ipse comitesque bapti-
strati, atq; alijs quidem alia de more impo-
mina: dynasta in Lusitani Regis videlicet
Ioannes est appellatus. Momoia redeunti,
additus Simon Vaseus sacerdos. Huius oper-
fertim Ioanne adnitete, multi paucis diebus
clesiam adscripti. Cumq; in dies cresceret
rus, laboranti Vaseo Franciscus Aluarus
dos paulo post ab Ternate succurrit. Tu-
mi infimiq;, credo magis imitandi principi-
(ut euētus postea docuit) quā quō necessaria
stianæ fidei capita probè tenerent, reliqui
ciem simulacris vni Deo nomina profiteri
runt. Simul, delubra non pauca, statuis den-
communitis atque sublatis, ritè expiata, &
diuino dicata sunt. & ab Ataidio, vt re-
Lusitani milites aliquot Momoiam trāfim-
vrbem munirent; ac nouellos Christianos
metanorum incursu rapinisq; defendere
hęc ad Momoiam fiunt; Ternate ab impro-
dissq; rerum nouarum, Tabaria nomen ad
defertur, quasi de occupāda per dolum ar-
liū iniret; ipsiusq; præfecti vitæ in primis
tur insidias. Ea criminatio, innoxio adole-
initio calamitosa, ita exitu salutaris fuit.
ab Lusitanis fraude in arcē illectus, repen-
ta

clla coniicitur. dein crimina diluere, atque iras le-
cta com
nire præfecti frustra conatus, cum valida custodia
in Indiam ad Prætorem est missus. atque ibi de-
mum causa cognita, verbis honorificis absolutus,
repudiato Mahomete Christianus efficitur. Inde
patriam repetens, cùm ad Malacam ex itinere sub-
stitueret, extinctus est morbo. Cæterum Ataidius,
præindicata re, neq; Nonnijs exspectata sententia;
Cacilem Aerium eius loco fecerat Regem, Boleisi
pariter ex pellice natum Iaua: quæ, filij saluti non
sine causa metuens, cùm acrius tenderet, ne tam
infausta successionis aleam subiret; satellites pue-
rum à complexu parentis anulserant; ipsamq; mu-
liebriter vociferantem, vñsano perciti furore, ex
ædium fenestra præcipitem dederant. Hoctam a-
trox facinus, non Ternatensium modò; sed omni-
um eius plage Regum ac populorum iras denudò
in Lusitanos accendit, ac vulgo in cœtibus conci-
ljsque, prater cæteras querimonias & maledicta,
fremebant, indignam atq; intolerabilem esse rem,
ab ijs qui pene precario nuper in eas regiones ir-
reperint; Reges incolis ex libidine dari adimiq;. Id verò in primis pro suo quisque sensu & inge-
nio deplorare. Ac per eos ipsos dies, ad cumulan-
dam inuidiam, fœdum Pinti cuiusdam factum
accesit. Is ad explorandum Mindanaum, & alias
circa insulas, ab Ataidio missus, à Mindanao ad Si-
riagum deuenit. ibi clementer acceptus, cum Re-
gohospitium ac societatem mutuo ianguinis hau-
siu sanxit. is genti solennis foederum ritus. inde,
cum securi insulani quasi ad amicum & socium,
vel contrahendi, vel etiam visendi causa familia-
titer in ipsam nauem adirent; Pintus, aliquot ex
repente correptos, abdito loco infra tabulara

Ff

con-

coniecit, asportandi causa. Non latuit ea frumenta
colas, quippe, dū se ad iter expediūt nauta
vnum ē captiuis in mare desiliit; nādoque
suos peruenisset; rei gestæ seriē exposuit. Ne
accēsus ira, extēplō celoces deduci, & in en
tos imponi iubet. ab ijs Lusitanus prope inter
liendū oppressus, sœua postmodū coortus
pæne submergitur. Inde ad leuandā oneris
ētis in mare tormentis, magna cum formidina
trepidatione Ternatē applicuit. Hasce ob
niū animis maiorē in modum exasperatis
censes Reges ad extingendum nomē Lusitan
missis vltrō citro que nuntijs, cum Ternatē
pulo cōiurauerant; in eandē societate regi
que Papuarū insularū assumptis, Vaigam
geo, Quibibio, & Mincimbo. Consiliarii
varijs locis Lusitanos, ad internecionē de
natensis arcis præsidii; quando muralia
deerant, subtractis vndiq; alimentis fami
re: si id minus ē sententia cessisset; felices
res vltrō succidere, & cū familijs lōgē in
ra pelli non posset; certè solitudine ipfa,
retum omniū, excedere cogeretur. Hisce
constitutis; initiū belli factum à Ternatē
quām occultissimē suis rebus in tutum cō
quid hosti ad prædā reliquū esset; postrem
lucem oēs ex vrbe profecti sunt, frustra
re; eorumq; iras pollicitationibus & blādo
mulcere tentauit. Maritima primum loca
ab arce petière: dein cūm à Lusitanis nau
rentur; in abditos saltus ac præalta rupē
re se se, inde furtiuis expeditionibus, i

res maximè & lignatores Lusitanos siebat impetus
t nautarum, vt nullam secum pacis conditionem esse
doqueat, osuit, & in ex-
rope im-
porta p-
onere
nformid-
asce ob-
peratis
mē Luf-
Ternatē
atē regi-
aigamur
liuerat
ionē del-
araliati-
is fame-
Felices
lōgē ind-
armis
e ipfa.
Hiscent
ernaten-
itumeg-
postrem
ustrag-
nini ope-
& blādo-
um loc-
is nau-
as rupes-
ous, in
t quicunq;
erat, ut
tumultu-
rio opere munijt; frusta que horratus Lusitanos
aliquot quos circa se habebat, ne asperis in rebus
deponderent animum; ipse cum paucis familia-
ribus oppugnationem hostilem à matutino tem-
pore ad vel perum præclarè sustinuit. Nocte dein,
desperata corporū salute, ad animos præsertim dō-
mesticorum quacunq; ratione seruādos incubuit.
Vxorem habebat Christianis nuper sacris initia-
tum; hanc vñā cum parvulis liberis, ne propter in-
mitatem naturæ vel zatatis, de baptiſti præmijſ

ff 2

peri

periclitaretur, in opinionis errore optimo
animo, sua ipse manu peremit. inde cum fia
que manus pararet afferre; domesticorum
uentu prohibitus, & non sine magno animo
re, Catabruno traditus est. Ab eo cum inter-
retur, cur tam triste cōsilium cepisset, immer-
coniugem cum innoxia prole occidendi per-
mum nefas; vxori quidem ac filijs egregi-
sultum esse respondit; quorum sexus au-
salutari Christi confessione abduci facilis-
set; at se se, vti virum deceret, nec tyrannus
horrere, neque extrema supplicia crucis
Christi causa defugere. Hac orationis
Mahometani sequitiam acrius concitauit
eo iam esset, vt carnifici traderetur, amico
procerum deprecatione seruatus est. Dignus
fēctō qui nō in ultima barbarie, sed in Euro-
pia nascetur, quippe, tam generosum in
cultoribus peritis adhibitis, ad eximiam
omnium frugem haud dubiē peruenisser, hi
nes quidem, quam dixi constantiam ac fide-
rem præstiterit. De cætera neophytorum
trum vel unus in fide manserit, nihil compa-
adēt (vt est in sacris litteris) malē funda-
cia, ingruentibus ventis atq; procellis, fan-
amento soluuntur. Hæc, & alia eiūmodi
Ataidio peracerba erant; sed acrior & prae-
erat sensus quotidiana penuria, omnibus
populis infensis infestissimique, itaque ingrati-
os à festertijs binis ad quadragenos fer-
nerat: iamque famæ vrgebat; atcum que cen-
rerū procul dubio foret, ni per idipsum
cum cōmeatis & modico militum suscep-

to, Simō Sodreus à Malaca, & à Mindanao Pintus, cuius paulo ante meminimus, affuissent. Hoc aucti subsidio Lusitani, varijs eruptionibus Turutū castellum egregie munitū, itemq; Palatiam, & Calamatā, & Gicū haud sine certamine capiunt, quibus victorijs laxatae duntaxat in prēsens angustiae sunt, deficiente dein rursus cōmeatu, imminutoq; varijs cladibus prēsidio, premi denuò longè vehe mentius cepti, vtq; postquā cōmisso nauali certamine cuin Tidorensibus, prēter consuetudinem, semel iterumq; malè pugnatum est. Ex eo tempore de maris possesiōe deiecti, egredi ex arce nusquam audēbāt: & diuina magis benignitate, quam viribus humanis, in aduentū Antonij Galuani extracta obsidio est. Eduardi, cuius supra mentio est facta, filius erat Antonius, in Abasina legatione ad Camaranum insulam vita functi: vir excellenti cūm in Deum superosque pietate ac religione, tum erga homines æquitate, & incorrupta in Regem suum fide, & super hæc, admirabili quadā nauicē rei scientia: quippe gubernatorū, in syrtibus euitandis & dirigendo cursu errata corrigere; desperantes, vt sēp̄ fit, de salute vectores nautasque confirmare; & morbo laborantes mira sedulitate suis etiam, vbi res ferret, impensis curare iamdiu solitus. Is, cūm in India priuatam rei ageret, ex regijs repente litteris Molucarū præfectus ab Nōvio declaratur. ac tametsi non ignorabat quām affecta atque adeò exulcerata Molucensis esset res, tamen obsequio in Regem, & studio rei communis adductus, plenam laboris ac periculi præfecturam haud grauatē suscepit. cumq; ei, è fisco regio, in stipendiū & sumptus necessarios nummi tardē idmodū ac maligne præberentur; sua ipse pecunia

Ff 3 (habe-

habebat autem in numerato non exigua, quae negotiis si cum industria pergeret, ad opes ingentes pertinere breui tempore potuisset. & militi coadiuvare variis commeatus, & molas, & plumbum, & nis generis ferramenta, quibus rebus carebant, coemit. itemque ad propagandam Terram bolem, hostemque de spe dei cedos eius colora praefecturam extinguae, Christianas mulierum quod secum auexit, quas ibi cum Lusitanis in trimonio collocaret. Cum hoc apparatu etiam proiectus, Malacam venit: inde per Bornem, Iam ad Ternatem incolumis appulit. Dicunt non praefectus modo, & vulgus militum; sed sacerdotes cum hymnis & sacris carminibus iam prodiere, quasi ad certam eius praesidem ac libertatem e coelo descendenter. Neque fefellerit spes, quippe, expositis a Galvano cibis, annona primum leuari capta, & dilecta cello praeposti; & in singulas res pretium suum quod ne pluris queque veniret. Praeter haec, ritorum disciplinam regendam, curando popularium animos, recentia Alfonsi Cardinale Lusitani decreta, seu constitutiones ecclesiasticas tradidit. dein ad militiam munera, & ubi opus esset instaurandam, curas intendit, tiaque in suos fortitudine & vigilancia in hunc cum arma nunquam exueret, & pro vallo eret, & ad subita ac periculosa primus accenixit operam dabat, ut omnes in salutari obediencia atque in officio contineret. Ad Tidorem tempore constiterat moles belli, quod coniurando Aialo exsule assumpto, armatorum millia plus quam quaginta contraxerant. neque urbem tantum circummuro fossaque sed etiam in praetexta supra vobis, a lastris immobilem Lusitani.

pe, castellum, arcis instar, exstruxerant. Inde cùm
Ternatense infestū haberent littus, & prodeentes
ad pīscationē & quotidiani vīctus ministeria Lu-
sitanos exciperent; veritus Galuanus ne per bellī
morā in prīstinas recideret rerum omniū difficul-
tates, missis primō Tidore legatis, Reges ad supe-
rioris temporis offensiones voluntaria obliuione
delendas, atq; ad renouādum cum ingenti questu
commercium e blandiri conatus est. dein, cū inflati
nouo successu barbari omnem pacis mētionem
aspernarentur, atq; adeò in Lusitanū nomen con-
uitia & probra iactarent; Galuanus, fusis ad Om̄ni
potentem Deū precibus, & c̄lestiū vniuersorum
ope suppliciter implorata; rem est ausus portentis
similem, & meritō caritaram fide; ni alia cōplurz
id genus euēta, hoc etiā ipsum omni suspicione
mendacij apud æquos rerū estimatores eximeret.
Naves habebat in portu maiores, nō amplius qua-
tuor: & pr̄ter eas, aliquot leuiora nauigia, in clas-
siculam hanc impositis circiter quadringentis ar-
matis, quorum erant Lusitani centū & septuaginta,
reliqui, Aērio & paucis exceptis, infimæ sortis
homines, ac Lusitanorum fere mancipia; Tristano
Ataidio cum eius familiaribus amicisque ad custo-
diam arcis relicto, Tidore petit vltro; & nullis (in
certum quare) hostium nauibus obuiam egressis,
idonea statione extra iectum teli anchoras iacit. in
de obſidentem littorā multitudinem, & situm vr-
bis, ac totius circa regionis naturam attentè per-
lustrat. Aduocato dein concilio, optimum viuum,
imminentem vrbī rupem arcemque, vt in tali nul-
lo metu ad hoste neglectam, inuadere. Ad eam rē
Lusitani delecti centum & viginti; hisce additi ē
teliqua turba qui trecentorum summam explen-
Ff 4 rent;

rent.cateri, classem tueri, & ad hostem diffundum,huc illuc circumagere naues, & varijs descensionem ostentare iussi. Galuanus in die qui fuit Indorum præfidi & Apostolo Tis facer, anno à partu Virginis supra sequunturum trigesimo septimo, quandam è capti. Eius peritū itineris ducem, remotiōre ab urbe, circa quartam noctis vigiliā cum ea quā manu descendit; silentiō; agmine & expedito sylvestres maximē semitas ad montis verū occultē succedit. Iam itineris magnam plemento gradu, lassitudinis vitanda causa, contrat; cūm orta lux, & micātes procul gales, resti prodiēre. extemplō ad arma conclamātā renda cum vociferatione: quam, repercutiā plici, nemorum densitas, ac sinuosī convulsus fractus augebant: & omni ex parte, quasdam haud dubiam, concursus illico heri. Ante alios Aialus, quem ex amissō regno presus vrebatur dolor, ad præoccupandos transī parte copiarū accurrīt; & modica in planis sitano è syluis egredienti fit obuiam, ibi conrepente pugna Aialus casside armatus, & mittere ferreis, prælongam vibrans vtraq; manu, rām, in hostes furibundus inuictus: ac dum tis & fistulatoribus incautius obijcit se, sedique peteretur, vulneribus aliquot accipit arma procumbit; & simul, vt erat egregius, momentō resurgit; ac dissimulato aliquando ne suis trepidationē iniijceret, ante primū pīrāliū cīere perrexit: dein, cūm latius sanguis, quippe nullo medicamēto suppeditātē iā artus animo, & oculis offusa callidus occubuit; tantū ad stipatores effatus,

quā ocyssimē tollerēt; ne canes (sic enim Lusitanos
vocabat) optato ad ludibrium corpore potirētur.
Vt iussierat, nō sine periculo factum, & ipse quidē
elatus ex acie, paulo post efflauit animā: reliqui at
toniti casu Regis (vt est fugacissimum genus) extē-
plō terga verterunt; ac per inuia cautesque præru-
pas passim arma iactantes, pars nota nemorum la-
tibula; pars vrbem trepidi repetunt, ac venientem
subsidio alteram aciem, per angustos calles vnā se
cum auertunt; pars montis cacumen contento cur-
su occupare nituntur: horum maximē tergis insti-
tit Lusitanus; cœsisque compluribus, uno tantū
amisso mancípio, immisitus fugientium turbæ in
arcem irrupit. Ibi Galuanus tam insignem victo-
riam, ac planè diuinam, Christo domino superis-
que gratulatus, ignes arci confestim iniecit pru-
denti consilio. quippe oppidani pariter & exter-
ni, vbi supra caput grassantes flamas videre, su-
bito pauore perculsi, cum imbelli plebe fese certa-
tim e portis ac propugnaculis in apertum effun-
dunt: Lusitanus interea, collectis vt cunque viri-
bus, cum incitato clamore, ac tubarum cantu, ex
arcē decurrit; ac sine certamine vacuam defenso-
ribus, refertam diuitijs vrbem ingreditur. ad quas
cum extremo periculo diripiendas, ne cœca præ-
ceps auditate discurreret miles, ædificijs omni-
bus insu Galuani subditæ faces: magnoque omni-
um dolore, quique ut in tutum suas opes ed con-
gesserant; quique subiectam oculis adamauerant
prædam; cuncta, exceptis commeatibus, intra pau-
cas horas arsere, & ex ea quæ tardior ad fugam fue-
rat, urbana multitudine, capti plurimi, iuncusque
in portu vnum, & actuaria nauigia permulta. Mi-
nus dein prælijs terra marique fatigari hostis

Ff 5

captus

ceptus: quem ad huiusmodi machinas rudens
huc, nihil æquè ac tormenta Lusitana terrebant
simul etiam, prægrauante multitudine, intima
ua insula cibariorum difficultas urgebat. Si
hæc, aduenis Regibus non sine causa iniecta
mor; ne Lusitana classis aucta nauium num
in eorum fines impetum faceret, ac proinde
omnis fermè coniuratio, vbi proprij peric
cessit metus, quālibet leui de causa dissoluunt
dorēsi valere iusso, foederati Reges domum
que suam repente dilapsi. Eam occasionem Ca
nus denuò tentandæ cum Tidorenſi pacis iu
ratus, si forte rebus aduersis ferociam exultan
gatos ad eum & litteras misit: neq; ira diffici
at, desertum à tot auxilijs, & recenti clade per
ritum, ad æquitatem & concordiam reuocare
nitente prælertim Cacile Rade, Regis fratre
mano, qui inter cæteras causas, vulgata Gal
virtutū fama commotus, amicitiam & societatem
cum eo vehementer optabat. Pacis conditio
fuere; vt Tidorenſis ablata Lusitanis arma &
chinas omnes redderet: caryophyllum infan
tum Lusitani duntaxat Regis procuratorum
Ternatensi formula venderet: neminem cum
Lusitanos aut armis, aut villa iuuaret ope: Lu
sitanis sine dolo persoluerent; & vbi re
dæ vna cum insulanis instarent. Hasce in legi
nouata societas est: eaque magis in dies mun
inde congressibus donisque, & egregia in po
Galuanī fide ac liberalitate coaluit. Inde ade
Geilolum, minitantem adhuc, & de Christiani
ligione in primis pessimè meritū, Galuanus
se profectus, Ternatē seu tempestate regi
Ibi, quod statī naviigationis Iadicē adi

nefaria militum seditio rursum exortz. & missio-
nem, & frugis priuatim auchédę potestatem fero-
citer postulabant eos, Galuanus, quando per vim
coercere non poterat; tū verbis, tum exemplo ad
officium reuocare conatus est. quippe, non solùm
ipse, contra aliorum consuetudinem, ab omni ne-
gotiatione prorsus abstinuit, sed etiam vltro sibi
collatum à Tidorensi. Rege proceribusque magnū
caryophylli numerum, in Regis Lusitani apothé-
cas à scribis & custodibus iussit inferri. Sed videli
cet nullū in rebus humanis remedium efficax est,
vbi mentem, de cœlestium bonorum contemplati-
one deiectam, fēdus avaritiz morbus inuaserit.
Facta conspiratione permulti collectas fruges fur-
tim in naues imponunt: tum intentantes arma pa-
lam, si quis eos retinere aggressus esset, non modò
contra leges amicitiae, sed etiam contra iuris iuras
di fidem, inter infestas gētes ducem repente desti-
tuūt, & impia velificatione in Indiā intendūt iter,
neque tamen de facinore tam atroci vlla dein que-
stio ab Indiae Prætoribus habita. At Galuanus,
quamquam asperis in rebus à magna suorū parte
desertus, consilio tamen atq; animo stetit. Ac pri-
mū, quod omnes in partes magnopere interesse
cernebat; profugos & ipsa desperatione in furo-
rem versos Ternatenses mitigare, & in patriam re-
uocare adhortationibus, monitis, ac præsertim il-
lustribus iustitiae & sanctimonie documētis insti-
tuit. quā ad rem, Tidorensi quoq; suasiones haud
mediocris momenti fuere. Paulatim ergo positi
tis odijs, reliqtas duđum fedes & incunabula re-
perebant. Quominus frequentes redirent; Tabza-
ria desiderium (quippe nondum defunctum audi-
erant) Aialo p̄sertim extincto, erat in causa. Aeriu,

inter

inter cætera, quod & ætate minor, & è peregrinacione
pellicenatus esset, auersabantur. Galuanum ab
bant, vt innoxium Tabariam ab Indis Pz
depositeret: atq; ipse interim arbitraru suos
administraret. Neque conditio erat spernenda
quandoquidem ex huiusmodi procuratione
ter ceteras utilitates, nullo prope negotio Ga
nus ditari affatim poterat. Sed partim, credo,
certus vtrum ea res Ioāni Regi grata esset su
partim haud ita decorum ratus, Christianum
minem in parentis pastorisque loco Mahome
nis præesse; oblatum sibi honorem opesque
no animo & excelsa repudiauit: omnique ar
studio, muneribus etiam è sua pecunia coles
est, vt in patriam cuncti remigrarent, & con
nis concordia salutisque gratia, Tabaria in
omisso, Aerium Regem volentes agnoscerent
maxime ratione Galuanus rem Ternatenensem
multumque iactatam, haud sine magno labo
difficultate restituit. Ceterum ab Geilolio, O
cianio adhuc restabat bellum. Nec dubitau
nus Regem vtrumque ad singulare certamen
prouocare; vt vnius, aut alterius capite po
quam multitudinis damno & vexatione, con
tra finirentur: & in arenam haud dubie ven
set, ni Rades, cuius modò meminimus, pro
tia intercessisset. Hoc vel in primis adiuro
uestro, non prouocatio tantum oppressa;
etiam inter Lusitanum & Reges ambos recor
ta pax, & longo interuallo renouata communi
Post hæc, ad reficiendas vrbes per bellum dis
curx conuersæ: qua in re fidem Tidorenii Co
nus egregiè præstitit. dein, calcaris institu
matensem ipse arcem augere & dificijs & p

naculis aggressus est: porcusque aditum, antea insidiatum & perangustum, scopulo qui medium occupabat, ferramentis exciso, reddidit ampliorem. Ad hæc, Lusitanos colonos, contractis ad sobolem nuptijs, hortando perpulit, priuatas ædes pro a-rundineis cœmentitias facerent; puteos foderet; horrosque & allatas ex India vites, & poma sere-rent; quam ipsam ad rē & ad cætera vitæ ministe-ria, largas aquas à duodecim fermè passuum milibus ad arcem usque perduxit. Insuper Aerio Regi, ducta iam ad propagandam stirpem uxore, consilenti popularibus suis, & ædificandi æmula-tione vehementer incenso, rectas vias atque trâsuer-sas, & cæteram urbis dimensionem summa eius vo-luntate descripsit, neque ipsum modò Regem, sed omnes perquæ incolas, omni officio & humani-tate demerebatur. Ex quo apud barbaros tantum huic viro benevolentia & venerationis accessit; ut eum & quæ ac parentem cuncti obseruarent: ipse quoque Rex, & magistratus; nihil ferè grauioris negotij, nisi ex eius auctoritate susciperent. Per idem tempus, in Mauricis insulis archipirata quidam, haud contemnenda classe non modò gentem importunè vexabat; sed etiam Ternatensibus atque adeo Lusitanis aperte minabatur. Aduersus id malum Galuanus caracoras aliquot ab Tidorensi Rege commedatas, cum paucis Lusitanis & auxiliariis alijs misit, Fernando Vinagrio sacerdo-te, viro impigro, expeditioni preposito, is, Chri-sto duce ac prâside, insignem ex hoste victoriam tulit. Archipirata, & ipius frater, alijque multi oe-cidione occisi; cæteri turpem in fugam auersi. In-de Vinagrius ad Mauricas res componendas adhi-bitto studio: cùm plerosque ex ijs qui per metum à Chri-

Christo paulo ante descieruerant, in gratiam
Ecclesia reduxit; tum alios quoque non paucos
fidelium numerum aggregauit. Hanc letam
victoriam, alia mox neque magnitudine,
fructu inferior subsequuta. Iunci complurebant
u2, Banda, Macazare, & Amboino insulis ac
mendum caryophyllum Molucas perebant.
cognita Galuanus, ne per huiuscē classis ab
tum Lusitana commercia turbarentur; caravans
viginti quinque, Lusitanos haud amplius qua
ginta, & auxiliares circiter quadringentos in
suit. Cum ea manu profectus Iacobus Lupi
uedius, Molucensi mari pr̄positus, ad Ambo
occurrit hosti; neq; vlla pugnandi mora effici
fusi fugatiique magna cum cæde barbari, & ex
iuncis, aliquot in potestatē venere, in ipsi
menta complura; telorum vis ingens; & pecu
non parum inuentum est. Inde territis latè na
tibus, victor Azeuedius Amboini orā legens,
las maris vniuersos aut voluntate, aut vi ad
Lusitanum adiunxit: ijs qui Atiuam, Mantelam
Nucuelem pr̄cipua eius littoris habent or
da, enixē potentibus, Christiana sacra persa
tes impertijt. ac demum rebus è sententia ge
magna cum pr̄da Ternatē reuertit. Ijde
rē diebus, Galuani missu, Ioannes Foratiz
puas insulas delatus, consilio ac lenitate in
quām viribus, regulos omnes ad societatem
micitiām perduxit Regis Lusitani: pr̄bitans
ijs magnam commeatus copiam, incolumis
Ternatē aduexit. Hoc tam secūdo rerū pro
fū; ne quid ad gloriā Galuani pr̄fecture de
ex alia quoque parte ostium repente ingens
gelio patuit. Macazar est insula, cuius modo

zimis, leucas à Molucis in Orientem quinque cir-
citer & quadraginta. Eadem ab Aquilone in Afri-
cum perpetuo tractu leucas fermè ducentas excus-
ritatque, ut alię fermè vicina, plura in regna diu-
ditur. Abundat in alimento mortalium oryza, sa-
le, carnis, pisco: in reliquos vero usus atque de-
licias, candida veste, sandalo, ebore, auro, margarit-
is: & quæ corporū firmitas & studium est gentis,
valentissimo in primis & exercitatissimo remige.
Super hęc, amnibus ad evectionē subuectionemq;
scinditur multis; qui ē montana introrsus regione
decurrunt. Ex hac insula germani duo fratres, Ter-
nate nuper baptismi sacramentum, sponsore eodē
& hortatore Galano, suscepserant, nouisq; de mo-
re nominibus Antonius Galuanus alter, alter Mi-
chaelvocabatur: ambo deinde cùm in patriā reuer-
tissent; Euangelio vt cunq; prædicando, magnam
popularium partem ad contemptum fictiliū Deo-
rum, ac miram in cupiditatē nouę ipsis quidem,
ac peregrinę religionis impulerant. Ea re per-
moti, legationis munus ijdem ad Galuanum gen-
tis nomine haud ita grauarē recipiunt; atque ad
conciliandā facilius societatem, vario genere mer-
ciū, quas terra fert, in naues imposito, nobiles in
super aliquot adolescentes baptisi causa Terna-
tem adducunt. Periucunda Lusitanis ea legatio fu-
it. Macazares cōfestim sacro fonte lustrati, & Fran-
ciscus Castrius notor probitatis & industrie vir,
ad firmandam cum ea gente, & incundam cum vi-
cinis Regibus amicitia, haud sine muneribus à Gal-
uano missus, ex itinere primum ad insulā Celebio
rū appulit Ceriganum. ibi clementer acceptus, Ro-
gem vñā cum fratribus tribus, coniuge, ac filio;
remq; nobilitate ad cētum & triginta, & ē plebe-

non

non paucos ab idolorum seruitute, ad viam
cultum, ingenti omnium animi voluptate
tit: & elutis baptismate maculis, neophyto
aliter; ipsum Regem nouo nomine Franciscum
pellauit. duo & viginti dies in tam salutari
tio positi. dein, magno sui desiderio reli
strius ad Mindanaum insulam accessit; ac
oram, denique ad insigne oppidum Siliganum
frustra delatus est. quippe Regem (quem Am
exinde Galuanum vocarunt) Reginamq; S
duas, & e populo centum circiter & quin
ta ad Euangelicam veritatem ab impia im
tione traduxit. In eadem insula baptizati
xoribus, fratribus, liberisque, & magna mult
rium turba Reges alij tres, Butuanus, I
nus, & Camiguinus: illorum vtricq; Ioannus
Franciscus inditum nomen. His rebus per
Mindano Castrius cum ad Macazares ven
set, aduersis repente ventis, ac seu tempore
ne submersus, Ternatem necessario redi
zarense expeditione in aliud tempus dilatu
ea Galuanus magnopere latuus relatis in hu
Domini, quamquam oppido paucis ex
messe, manipulis; ad nouas operas compre
diuino prorsus instinctu seminarium pu
instituit. quod vnicum labenti Christiana
plina remedium, tanto deinde post Tridenti
nodus approbavit. In id Seminarium alij
varijs nationibus adolescentulos indolens
qui matura dein aetate, in sua quisque patru
glio infisterent; summa cura, ac diligentia
permitterent occupationes, per se, per
Christianis & litteris imbuebat, & mortali
etiam, parentes barbaros, quod facilius de
ferre admi lenie regen
no p sicut
dus è creter
Conf non p
dis; et
copa
mult
relati
atque
inest
tant;
& in e
ta fa
tereu
teros
obsid
mus.
ab he
auctu
uenit
mous,
nente
dit. V
tu(q
e: 15

ad vniuersitatem
admirabili quadam benignitate ac mansuetudine
leniebat. Hic Molucensis rei cursus Nonnio Indiā
regente per nouennium fuit. Eodem Prætore Non-
nione primus ex Episcoporum numero ad ecclesias
felicem rem inspiciendā ordinandamque, Fernan-
dus è Fraciscana familia in Indiam venit: ibi cū
ceteris functionibus; tum sacramentis præsertim
Confirmationis, & Ordinis ritè ministrandis, nec
non per sacras conciones & priuata colloquia Lu-
xianis ad disciplinam atque ad officium reuocan-
dis; ethniciis ad Christianā alliciendis fidem; Epis-
copale munus egregiè præstitit. nec dubium, quin
multa & ab hoc viro, & ab alijs in eogenere digna-
tus, p[ro]ficiuntur & præconio, gesta sint Sed admodū rare tū
Ioanne quidem in ijs locis fuerunt litteræ: & si qui existat
bus prescriptores; ij ferme institutorum peregrinationes
res vobis atque commercia, & dicum res bello gestas, ac do-
temporaneas plerunque dissensiones per otium expli-
cant; Christianæ rei (quod caput erat) progressum,
s dilata- & in erudienda barbarie piorum labores & for-
cis in loca faēta, quasi ab instituto aliena, vel omnino præ-
tereunt, vel mira breuitate perstringunt. Inter ce-
teros multa est mentio Zufolarini, quem ad Goā
obsidendam, Albuquerco Prætore, venisse docui-
mus. Is deinde, honoris, & gratiæ causa Azedecan
hero Idalcane appellatus, & aliquot insuper
auctus vicis atque castellis, ad amplias breui per-
uenit opes: ac Pondam vicum, de quo supra dixi-
mus, ad multa opportunum, & vibi Goā immi-
nentē, lata fossa & egregijs operis muro circunde-
dit. Veritus deinde propter interpositas offensio-
nes (qui Mahometanis Regib[us] ac tyranis est mos)
et ab Idalcane per calumniam omnibus bonis

Gg

ac for-

ac fortunis cuarteretur; occultum fodus
Nonnio Prætore percussit; atque ad Lusitan
animos demerendos, Bardesiana, & Salfern
toria opimi & propinqui redditus, Ioann
sponte assignauit. Missi confessim ab Go
res & scribæ, fixo in ijs locis domicilio,
tiaz & insperata pecunia non exigua coll
summas. Haud ita multum dein effluxu
ris, cum Azedecan, vel purgatis, ut sit, suspi
bus; vel deprecatoribus apud Idalcanem
bitis, pristinum gratia locum recepit: de
metu, pœnitere cœpit hominem, projecta
sa tantæ partis fructuum; & præualide
cas terras inducitæ. Multa visuntur apud L
nis dœmonum adiuncta domicilia, non
rorum, sed fœminarum etiam; prælertim
functo marito se se cremandas eundem in
ferre non ausa (quam veruissimam esse)
dinem, & Propertius, & Strabo demostri
deinde ignominiae, lucem & celebritate
num fugiunt; & remoris ab rive locis in
quædā inclusæ, quod reliquum est vite, in
bili Satanæ famulatu consumunt. Ex his
commodo situ, Lusitani Quæstores inua
cus, de nomine cacodœmonis, cui dicatum
dor appellabatur. Eos inde, facta manu,
limano barbaro pellere, & vestigalia fibi
re frustra conatus, occasione infuper Lusit
buit, arcis egregiæ, quam Raciolum app
ijsdem finibus exstruendæ. Tum verò Azed
ctis externo milite copijs, nouem circu
summam expleuit: in quibus cataphracti
quites quinquaginta, leuioris armaturæ
Cum hisce copijs idem Solimanus Raciolum

fit primū. dein ad eliciendum in insidias Lusitanū
reducto exercitu, duas inde leucas, circa mōtis cū
iussdam flexum, occulte consedit. Interea excitus à
Raciolanis Ioannes Pereria Goz p̄fectus, absen-
te per eos dies Nonnio Pr̄tore, cum Indis mille,
& Lusitanis quadringētis; quorū erant equites nō
amplius centū, extemplo Raciolū accurrit. inde
cupiditate certaminis ad hostem parū explorato-
proiecti Lusitani, iniqua repente cernunt omnia,
numerum peditū equitumque; naturam loci; cor-
porū habitus. quippe, longè ab arce subsidioque;
non modò cum multiplici, sed cum recenti aduer-
tario, fessis ac paucis pr̄alium instabat. Solimanus
interim, ad circūcundos Lusitanos extenuata ma-
iorem in sinū acie, pedites ab lateribus; cataphra-
ctos in medio; expeditos equites centenos in vtro
que cornu locauerat. iamq; promotis agminibus,
ad iactum missilium, que ignea erant pleraque,
ventum erat; cū ex imminente periculo turbatę
Lusitanorū, p̄ficitim auxiliarium, mētes; & inso-
litus quidam oculis animisque terror offusus. Ea
re animaduersa Ioannes confessim aciem inter-
equitans; Quę vos (inquit) noua formido, com-
militones, quis p̄ster consuerudinem horror in-
vasit? scilicet ex longa defatigatione, incommo-
to loco deprehensi, nec opinatam hostium multi-
itudinem extimescitis, quasi verò nūquam adhuc,
et eiusmodi periculis ac difficultatibus, Dei be-
signitate, cū incolumes, tum victores etiā euaseri
mus. Nōne, qui rebus in asperis ad hāc vſq; diē no-
bis maioribusq; nostris affuit Christus, nūc quoq;
persens ac propitius fore putādus est? aut non idē
dilect hostis, quę anteā s̄æpe fudisti? cui³ toties in
vrga pugnasti? cui per hosce dies inuito ac reni

Gg 2

ten-

„tentis munitissimam arcem imposuitis? Prostate animis viri, & omnem salutis spem, fac immortalem Deum, in dextris ac virtute nostra. Nam de receptu, ne deliberatio quidem est villa. Cedetur patenti campo fugacissimum que, prius quam fractis metu viribus ad Raciolana tanto interuallo perueniat. Indicta, conspicatus intentos ad orbem claros hostes; Iordanem Freitam cum delectis eorum triginta, in cataphractos immittit. ipse cum nacissimis nouem (nam reliquos tardabar antequam hostium cornua inter se coirent) ardentibus animis impetum dat. Et quae in partem sese ferox iuuenum concubus, perturbant hostium signa, & maiorem pro numero edunt stragem: arque inflammis, per, vltro ipsi pauore ac trepidationem in Eo spectaculo Solimanus accensus, ex alterum suis in auersos incurrit. ita abruptum qua acie cornu; & solutis ordinibus, prouincia cæpta res est. Et Lusitanii socijque, cum in fugæ que consilium aliquandiu trepidatione demum per ignauiam deserendi de mutuis inter se adhortationibus incitari, inferunt signa: & corrigendæ tarditatis ac de ignominia studio, valida facta impeditum impellunt primò: dein redintegrato prorsus auertunt. Fufos inde paliui per equitibus, ad proximum usque flumen acce- quius, late cæcidit; cum quidem Canarii canij, ne in fuga dignoscerentur, videntes quod sociorum Luhiani nominis erat impeditum tegumentis infererent: ex hostibus

lio, præter captiuorum turbam, mille & septingen
ti desiderati, & Lusitanis & auxiliaribus, iacti, sagit-
ti fermè complures; ne vñus quidem (quod por-
tenti simile videatur) occisus. Tū castra, plena om-
nis opulentia, momento direpta. & Pereria, cui-
denti plane Dei superumque auxilio, cuius maxi-
mè fiducia inierat pugnam, memorabili parta vi-
ctoria, spolijs diues & barbarica suppellecili,
Goam reuertit; omnique obuiam effusa ciuitate,
cum laudibus, & cū solenni supplicatione ouans
rbem introiit. At Azedecan, quaquam tristi nun-
tio perculsus, non tamen iccirco abiecit belli con-
filia: quin, Solimano dimisso, cuius duetu iam to-
ties malè pugnatum erat, Carnabecum Turcam
Asiaticum, virum & corporis robore, & armorum
arte præstantem, & sub eo præfectos octodecim
ex eadem natione conduxit, ij cum octingentis e-
quitibus, & peditum quatuor millibus. ad eadem
vestigalia recuperanda profecti; rursus ab Lusita-
no vincuntur. Carnabecus ipse inter alios, ac Tur-
ce præfecti, eo prælio ad vnum omnes occisi. Ne-
que tamen in cruentā Lusitanis victoria fuit, prom-
ptissimi aliquor, partim profundis foueis hausti,
quas consultò occæsuerant hostes; partim etiam
ipsius Carnabeci manu perempti sunt. Ea pugna
fractus tandem Azedecan, ab armis abscessit: & pa-
cata in aliquot annos regione, Lusitanu tra-
ditam sibi vestigialium possessionem,
haud sine magno prouento re-
tinuit.

Libri Decimi finis.

Gg 3

HISTO-